

маъкуллам) в акул кутармок 2 (урмок) каби. Бу ерда омонимия ибора билан ибора орасида воке булади, келтирилган иборалар барча мукобил шаклларида тенг келади: кул кутарлим, кул кутаради каби. Шунга кура бу икки иборани омонимлар дейиш мумкин. Омонимик муносабатдаги ибораларнинг лексик таркиби икки хил булади:

1) хар икки ибора таркибидаги бир компонент омоним булади, аммо бошка компонент эса айни бир сузнинг узи булади.

2) хар икки ибора таркибидаги барча компонентлар айни шу сузларнинг узи булади.

Фразеологик паронимия. «Паронимларга асосланган услубий фигура паронимазия деб юритилади. Бадиий адабиётда паронимазиядан ифодалилиқ, охангдорлиққа эришиш, комик эффект яратиш, суз уйини хосил килиш каби максадларда фойдаланилади». Бадиий матнларда муаллиф суз уйини хосил килиш максатида ухшаш сузлардан фойдаланар экан, улар воситасида асар иштирокчисининг узига хос нутқини яратади, қахрамонлар нутқини индивидуаллаштиради. Тилимизда суз уйинлари турли хил йулар билан хосил килинади. Огзаки нутқ жараёнида суз уйинлари баъзан сузларни нотугри талаффуз кили шоркали хам юзага келади. Мулоқот жараёнида купгина сузлар бузиб талаффуз этилади. Сузнинг бузиб талаффуз этиши холатидаги куринишининг бошка сузга мос келиш ёки ухшаш булиб қолиши суз уйинини хосил қилади. Бу холат асосан, узлашма сузларни бузиб талаффуз қилишда қуринади. Аслида бунда сузловчи олдиға суз уйинини хосил қилишни максад қилиб қуймаган булади. Бунда сузловчининг узлашган суз имлосидан беҳабарлиги, паронимларни фарқламалиги суз уйинига сабаб булади.

Хуллас, узбек тилшунослигида замонавий компютер лугатларини тузиш тарихини урганиш ва лугатни шакллантирувчи бирликлар, тилшуносликда тутган урн ива ахамиятига юглик масалаларга ойдинлик киритишдан иборатдир.

ИСТОЧНИКИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Абдурахмонов Х., Шодмонов Э., Рафиев А. Узбек тили. Тошкент.: Укитувчи, 1998.
2. Назаров К., Сайфуллаев Р., Убайдуллаева М. Узбек тили. (Ихтисослик грамматикаси). Тошкент, Укитувчи, 1993.
3. Каххорова Х., Мухаммедова С. Узбек тили. Тошкент: Университет, 2004.

УДК 811.111:378

*Надія Шерстюк
(Київ, Україна)*

ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТА МІЖНАРОДНИХ ІСПИТІВ НА РІВЕНЬ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ НА ПРИКЛАДІ ЧАСТИНИ АУДІОВАННЯ

У статті проводиться порівняльний аналіз ЗНО з англійської мови та кембриджських іспитів B1 Preliminary та B2 First на прикладі частини «Аудіювання». Підтверджено їх певну подібність на достатньому рівні, щоб розглядати методику підготовки до цієї частини міжнародних іспитів як таку, що може сприяти підвищенню ефективності підготовки до відповідної частини ЗНО.

Ключові слова: аудіювання, іспит, формат завдання, структура, тест.

The article provides a comparative analysis of EIT in English and Cambridge exams B1 Preliminary and B2 First, using the example of the Listening Part. Their similarity has been confirmed at a sufficient level to consider the method of preparation for this part of the international examinations as such, which can help to improve the efficiency of preparation for the relevant part of the EIT.

Key words: listening, exam, task format, structure, test.

Вища освіта є потужним рушієм для розвитку українського суспільства. Згідно з Концептуальними засадами державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти англійська мова є не тільки інструментом міжнародного спілкування в академічному та професійному житті, вона також визнається ключовою компетентністю людини в умовах глобалізації, інтеграції до європейського освітнього, наукового та професійного простору і фактором економічного зростання країни [2, с. 3]. При вступі за спеціальностями на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» абітурієнт повинен володіти англійською мовою на рівні B1, освітнього ступеня «магістр» – B2. Крім того, «одним зі стратегічних індикаторів реалізації Стратегії є наступний факт «75 відсотків випускників загальноосвітніх навчальних закладів володітимуть щонайменше двома іноземними мовами, що підтверджуватиметься міжнародними сертифікатами» [2, с. 1].

Тому на сьогодні питання підготовки здобувачів до іспитів у міжнародному форматі залишається актуальним для викладачів як вищої, так і середньої школи. Мета даної роботи – провести порівняльний аналіз частини «Розуміння мови на слух (Аудіювання)» міжнародних сертифікаційних екзаменів та подібних до них іспитів з англійської мови, на прикладі ЗНО і Кембриджських екзаменів на рівень B1 і B2.

B1 Preliminary та B2 First входять до групи міжнародних екзаменів з англійської мови для носіїв інших мов, розроблених Кембриджським університетом. В частині «Аудіювання» тестується рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності у такому виді мовленнєвої діяльності як сприйняття мови на слух. Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR), користувач на рівні B1 за умови чіткої артикуляції та нормативної вимови може розуміти:

- фактичний зміст почутого в умовах спілкування в загальному побутовому або професійному середовищі, розрізняючи основний сенс і специфічні деталі;
- головний зміст мовлення на знайомі теми, що регулярно зустрічаються на роботі, у школі, на дозвіллі, у тому числі короткі розповіді, складні дискусії;
- зміст інформації більшості записаних або трансльованих матеріалів, радіоновин на теми особистих інтересів [1, с. 110].

Варто зазначити, що рівень B1 як рівень стандарту визначений і у програмі ЗНО з англійської мови, яка відповідає Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти. В той же час на профільному рівні ЗНО вимагає від здобувача сприймати на слух і опрацьовувати інформацію, відповідно, на рівні B2, що також тестується у частині «Аудіювання» кембриджського іспиту B2 First. Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти (CEFR), користувач на рівні B2 може розуміти:

- нормативне усне мовлення (живе або в запису) на близькі і незнайомі теми, які звичайно зустрічаються в особистому, суспільному, академічному або професійному житті, і визначати погляди і ставлення, настроїв мовця так само добре, як і зміст інформації;
- головні думки мовлення, складного у змістовому та лінгвістичному планах, як на конкретні, так і на абстрактні теми, оформленого нормативною вимовою, у тому числі – технічні дискусії зі спеціальності;
- розгорнуте мовлення, складні лінії аргументації за умови, що тема досить знайома і напрям розмови позначається ознаками експліцитно [1, с. 111].

Табл. 1. Структура частини «Аудіювання» B1 Preliminary (30 хв.)

<i>Завдання</i>	<i>Кількість питань</i>	<i>Типи питань</i>	<i>Основні вимоги до виконання</i>
1	7	множинний вибір (3 опції)	прослухати діалоги або монологи, визначити головну інформацію, обрати опцію у вигляді зображень
2	6	множинний вибір (3 опції)	прослухати діалоги, визначити основний зміст аудіотексту
3	6	заповнення пропусків у реченнях	прослухати монолог і заповнити 6 пропусків у реченнях

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

4	6	множинний вибір (3 опції)	прослухати інтерв'ю для детального розуміння значення та визначення ставлень та думок
Загальна кількість питань	25		

[4, с. 37]

Табл. 2. Структура частини «Аудіювання» ЗНО (30 хв.)

<i>Завдання</i>	<i>Кількість питань</i>	<i>Типи питань</i>	<i>Основні вимоги до виконання</i>
1	6	множинний вибір (3 опції)	прослухати діалоги, визначити головну інформацію, обрати опцію у вигляді зображень (питання 1–3), у вигляді тексту (питання 4–6)
2	5	визначення правильності/неправильності тверджень	прослухати уривок, визначити конкретну інформацію
3	5	множинний вибір (3 опції)	прослухати інтерв'ю для розуміння суті, основної ідеї, детального розуміння та визначення ставлень та думок
Загальна кількість питань	16		

[3]

Як бачимо з таблиці 1 та 2, структура екзаменів дещо різниться у кількості завдань та питань при однаковій кількості часу, відведеного на виконання завдань. При аналізі типів питань та основних вимог до їх виконання, можна відмітити достатньо подібних рис. Так, при виконанні першого завдання ЗНО та першого й другого завдання B1 Preliminary учасники повинні двічі прослухати діалоги по черзі та вибрати відповідь, опції у вигляді зображень також присутні у завданнях цих двох іспитів. Спільною є і мета – перевірка вміння розуміти основний зміст аудіотексту. Таким же чином схожі четверте завдання B1 Preliminary та третє завдання ЗНО, тільки складність питань ЗНО є вищою, через те, що відповідає рівню B2. До частини «Аудіювання» B2 First також входять питання на множинний вибір з трьома опціями, але найголовніша відмінність, безумовно, полягає у тому, що основна увага у даному типі питань приділяється не тільки тестуванню здатності кандидатів розуміти основну ідею, зміст висловлювання, але й ідентифікувати думки та ставлення, конкретну специфічну інформацію.

Тип питань на визначення правильності/неправильності тверджень, який складає другу частину «Аудіювання» ЗНО, також входив до складу B1 Preliminary до перегляду цього тесту та був вилучений з 2020 року.

В інших завданнях частини «Аудіювання» кембриджських екзаменів відповідних рівнів B1 Preliminary (завдання 3) та B2 First (завдання 2) пропонується надати письмову відповідь на кшталт заповнення пропусків у реченнях до тексту, що не використовується в ЗНО. Проте, виконання всіх завдань відповідної частини ЗНО вимагає від учасників тільки обрати правильний варіант з поданих, що також є типовим для завдань даних міжнародних іспитів.

Таким чином, при підготовці до «Розуміння мови на слух (Аудіювання)» ЗНО слід розглянути питання використання методичних підходів та матеріалів для підготовки до кембриджських екзаменів відповідних рівнів, що може сприяти підвищенню ефективності тренувань для отримання підтвердження рівня володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Про концептуальні засади державної політики щодо англійської мови у вищій освіті : Наказ міністерства освіти і науки України від 26 квітня 2019 р. №537 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/doradchi-organi/kolegiya-ministerstva/rishennya-kolegiyi-2019> (дата звернення: 03.04.2020).
3. Характеристика сертифікаційної роботи. Український центр оцінювання якості освіти : веб-сайт. URL: <http://testportal.gov.ua/sertificateng/> (дата звернення: 08.04.2020).
4. Cambridge English Qualifications. B1 Preliminary. Handbook for teachers for exams from 2020, Cambridge Assessment English, 2019. 72 p. URL: <https://cambridge-exams.ch/sites/default/files/b1-preliminary-handbook-2020.pdf> (дата звернення 08.04.2020)

*Нозима Юлдашева
(Наманган, Узбекистан)*

ШАВКАТ РАҲМОН ШЕЪРИЙ УСЛУБИДА ПОЭТИК ТАФАККУР ВА “ЛИРИК МЕН” ИФОДАСИ

Мақолада Шавкат Раҳмон шеърий услубининг ўзига хос қирралари ёритилган. Шоирнинг мушоҳадали тафаккур олами, фалсафа дунёси унинг шеърлари мисолида таҳлил этилган.

В статье раскрываются своеобразные черты поэтического стиля Шавката Рахмона. Мир философии и мышления в наблюдениях поэта отражены в его стихах.

Peculiar features of Shavkat Rakhmon's poetic style are revealed in the article. The world of philosophy and thinking in the poet's observations is reflected in his poems.

Ижодкорнинг дунёқараши унинг асарларида яққол кўзга ташланиб туради. Реал дунёга, ўзи яшаб турган жамиятга бўлган муносабати шеърдаги “лирик мен” қиёфасида акс этади. Шоирнинг тафаккури қанчалик юқори бўлса, шеър ҳам шунчалик фалсафий ва мушоҳадали бўлади. Шеърият хамиша давр, сиёсат ва ҳаёт фалсафаси билан уйғунликда яшайди.

Иқтидорли шоир Шавкат Раҳмон ижодида сиёсий, фалсафий ва ижтимоий шеърлар ўзига хос ўрин эгаллайди. Шоирнинг “Шахс қисмати” номли шеърида ўзбек миллатининг қисмати ҳақида гап кетади. Маълумки, ўзбек миллати дунёда яшовчи бошқа халқлардан ўзининг қадимий маданияти ва илм - фан соҳасида эришган ютуқлари билан ажралиб туради. Ўзбекнинг иқтидорли фарзандлари орасидан дунё тан олган буюк қомусий олимлар, шоирлар етишиб чиққан. Абу Наср Форобий, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Ал-Хоразмий, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоийларнинг математика, астрономия, география, тиббиёт ва бадиий адабиётга оид илмий ва фалсафий улкан мероси шубҳасиз жаҳон фани ва маданияти хазинасига қўшилган улкан ҳисса эди.

Тарих саҳифаларига “мустабид тузум” номи билан шундай бир давр муҳрландики, бу даврда бутун дунё илм аҳли тан олган олиму фузалоларнинг авлодларини саводсиз, маданиятсиз миллатга чиқарилди. Аслида эса шоир таъкидлаганидек “асли бек” миллат эди:

*Хаёли шан,
андоми ўктам,
дарё каби жўшқин зот эди.
энди пода босган бу йўлда
сарик қўлмак каби ётибди.
Асилзода,*